

Dr. G.H. Kocks, samensteller van wetenschappelijk Drents en Gronings zijn geen talen, maar

Wetenschapper dr. G. H. Kocks van het Nedersaksisch Instituut in Groningen betreurt de scheiding van geesten als de inwoners van Drenthe en Groningen straks niet meer elkaars radioprogramma's zouden kunnen beluisteren. De pleitbezorger van de streektaal staat niet te juichen bij de komende splitsing van Radio Noord in Omroep Groningen en Omroep Drenthe. Veel Drenten luisteren graag naar Groningse programma's, veel Groningers naar Drentse programma's. „Wij moeten ons niet afsluiten voor de ontwikkelingen in de omringende regio's. De dialecten verschillen, maar de culturen van Drenthe, Groningen, Overijssel en Gelderland lopen gelijk op.”

■ De dreigendeschaduw van minister Deetman en zijn kapmes valt ook over het Nedersaksisch Instituut, maar toch heeft dit instituut voorlopig nog de wind in de rug. De herleeft aandacht voor regionale geschiedenis en streektaal leidt dr. Kocks terug tot de golfbeweging die elke geschiedenis reliëf geeft. Vandaag levert het instituut in schouwburg Ogterop in Meppel zijn bijdrage op de 'programmaday der regionale studiën', een ietwat deftige verzamelnaam voor het Groningse instituut, de Twente Akademie te Borne, de IJsselakademie te Kampen en het Staring Instituut te Doetinchem. Wetenschappers houden geharnaste betogen over de groeiende belangstelling van het onderwijs (van basis- tot middelbaar onderwijs) voor de regionale geschiedenis, de tweetaligheid en de heemkunde: de kennis van de eigen streek en het eigen erf. Prof. dr. H. Niebaum, hoofd van de vakgroep in Groningen, zette vanochtend de eerste stap op „het studiepad der regionale studiën.” Want deftig blijven de wetenschappers.

Door **Ed van Tellingen**

Dr. Geert Kocks is de man van de streektaal. Het Fries is een taal, het Gronings en Drents zijn dialecten, luidt zijn 'binnenkomer'. Kocks is een vurig voorstander van de tweetaligheid van elke Nederlander. Elke Nederlander moet, behalve het Nederlands, ook een dialect kunnen beheersen. „Want wat is het alternatief? De eentaligheid, en die bestaat niet”, sluit hij de cirkel van zijn logica. „Met Gronings of Drents alleen kun je niet uit de voetén, maar dat geldt ook voor degene die alleen Nederlands spreekt.”

Dat Nederlanders hun eigen taal moeten leren, vindt hij terecht. „Maar daarom is het dia-

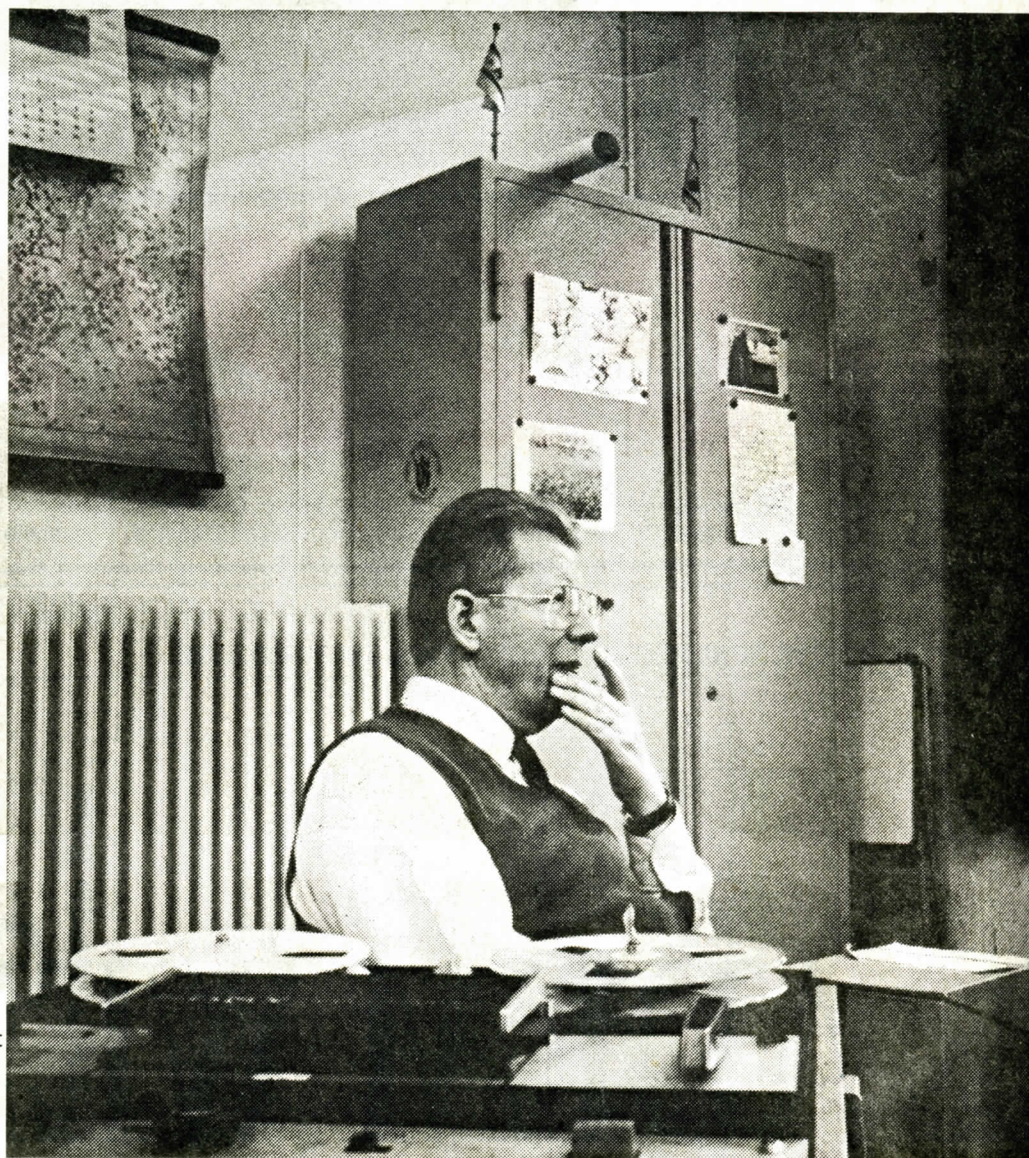

Foto: Bert Jippes

lect nog niet minder. Als 'taal' is het evenwaardig.” De Drentse taal bestaat niet, definieert de man die van de samenstelling van een wetenschappelijk Drents Woordenboek zijn levenswerk maakt. „Het Drents is een verzameling van dialecten die binnen de provinciegrens worden gesproken. Al die dialecten zijn 'goed-Drents'.” Voor het Gronings geldt hetzelfde verhaal. Friesland heeft 'aantoonbaar' wel zijn eigen taal. Met de tweetaligheid van deze provincie heeft Kocks geen enkele moeite. „De Friezen hebben, vanwege hun taal, recht op allerlei faciliteiten. De Friese taal heeft ook haar eigen dialecten.”

Werkt de tweetaligheid van Friesland geen discriminatie in de hand?

„Ik vind van niet. Als ik naar Duitsland verhuis, moet ik de Duitse taal leren. Dat geldt ook voor Friesland. De mensen die daar gaan wonen of werken moeten op zijn minst de moeite nemen om Fries te leren verstaan. Dat is toch een gekke zaak: wanneer mensen drie weken naar Spanje op vakantie gaan, zijn ze anderhalf jaar bezig

met cursussen het Spaans onder de knie te krijgen. Waarom zou iemand die in Groningen wonen, dan geen Gronings dialect leren kennen? Of iemand die naar Friesland gaat, de taal niet leren?”

Het dialect zal altijd blijven, ongeacht de spanningen van de streektaal-fanatici. Kocks memoreert hoe de Drentse dominee Lestus, honderddertig jaar geleden al waarschuwend voor het uitsterven van het dialect. De bleek voorbarig. Wat de waarde van het dialect is? Cocks formuleert: „Taal heeft de functie van een communicatiemiddel. In een beperkte geving fungeert het dialect als de taal. Het dialect geeft een gevoel van intimiteit, een gevoel van verbondenheid. Het Nederlandse is boven-regionaal.”

Dr. Geert Kocks is van alle markten thuis. Hij werd geboren in Barger Oosterveld, niet al te ver van de Duitse grens. Zijn grootmoeder sprak plat-Duits, zelf spreekt hij Drents, Gronings, Overijssels en ook nog 'gewoon' Nederlands. Nou ja, 'gewoon'? „Als je nagaat hoewel m

steller van wetenschappelijk Drents Woordenboek: 'Gronings zijn geen talen, maar dialecten'

◀ Dr. Kocks van het Nedersaksisch Instituut in Groningen.

Wat 18-3-88

echt goed Nederlands spreken, dan zijn dat er heel weinig. Alleen degene van wie je niet hoort waar hij vandaan komt, spreekt zuiver Nederlands. Het hele Westen kun je schrappen. De bevolking daar denkt dat zij goed spreekt, maar slechts heel weinig mensen spreken accentvrij."

Nadeel

Schamper: „Als de kinderen Nederlands moeten leren, dan leren zij iets dat er op lijkt. En of je met die Nederlandse taal nu echt verder komt in de maatschappij? Dat is maar betrekkelijk. Een vertegenwoordiger die in het Noorden werkt heeft meer succes wanneer hij dialect spreekt. Voor hem is het een nadeel wanneer hij alleen Nederlands spreekt. Een verpleger die dialect spreekt bouwt met zijn patiënten een meer vertrouwde sfeer op."

Wat Lou de Jong is voor de geschiedenis van de Nederlanders in de periode 1940-1945, is Geert Kocks voor de woordenschat van de Drenten tussen 1800 en 1950. Het aantal delen dat het wetenschappelijk Drents Woordenboek zal tellen doet weinig onder voor de twaalf delen van het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Ook dr. G.H. Kocks kan van een levenswerk spreken, op het moment dat in 1992 het laatste deel is volgeschreven. Hij begon in 1969 aan zijn monnikenwerk, over vier jaar moeten de delen van de drukpers komen. Het Nedersaksisch Instituut is gevorderd tot de letter 'S'. Haalt hij het jaar 1992? Kocks vecht tegen de schaduw van Deetman. „Ik kan onder de tram komen, en wat dan? Met deze minister weet je het nooit. Vacante plaatsen worden niet opgevuld. Maar ik blijf een optimist."

Vrijwilligers

En met hem de honderden vrijwilligers die elke maand de opgestuurde vragenformuliertjes ingevuld terugsturen vanuit alle dorpen en hoeken van Drenthe. Volgende maand krijgen de deelnemers aan het project hun tienduizendste formuliertje in huis. Het Drents Woordenboek wordt een geografisch woordenboek: geen enkele variatie, geen enkel dialect binnen de provinciegrens ontbreekt. De deelnemers die de dialectwoorden verschaffen beheersen allen het dialect van hun dorp; vaak zijn zij er geboren. Drentse turbo-taal als 'computer' krijgt geen plaats in het standaardwerk; de grens is getrokken bij het jaar 1950.

Voordat het complete woordenboek verschijnt wil Kocks nog in 1989 de Drentse atlas publiceren, die in combinatie met het woordenboek kan worden gebruikt. De atlas is een project binnen het project. De atlas brengt de varianten binnen het project. De atlas brengt de varianten binnen het Drents letterlijk in kaart. Een voorbeeld: het woord 'steen' varieert in het Drents van 'stien', 'steen', 'stein' tot 'stain'. Een atlaskaartje maakt duidelijk waar de Drenten een 'stien' en waar een 'stain' door deruiten gooien. Stap voor stap komt de wetenschapper Kocks dichterbij de voltooiing van zijn werk. „Een levenswerk. Ik word er oud bij."

niet minder. Als 'taal' is het evenwaardig. Drentse taal bestaat niet, definieert de taal van de samenstelling van een wetenschappelijk Drents Woordenboek zijn levenswerk. „Het Drents is een verzameling van talen die binnen de provinciegrens worden gesproken. Al die dialecten zijn 'goed-Drents'." Het Gronings geldt hetzelfde verhaal. Drent heeft 'aantoonbaar' wel zijn eigen dialect en de tweetaligheid van deze provincie is voor Kocks geen enkele moeite. „De Friezen spreken vanwege hun taal, recht op allerlei faciliteiten. De Friese taal heeft ook haar eigen dia-

lect met cursussen het Spaans onder de knie te krijgen. Waarom zou iemand die in Groningen gaat wonen, dan geen Gronings dialect leren spreken? Of iemand die naar Friesland gaat, de Friese taal niet leren?"

Het dialect zal altijd blijven, ongeacht de inspanningen van de streektaal-fanatici. Kocks memoreert hoe de Drentse dominee Lesturgeon honderddertig jaar geleden al waarschuwde voor het uitsterven van het dialect. De vrees bleek voorbarig. Wat de waarde van het dialect is? Kocks formuleert: „Taal heeft de functie van een communicatiemiddel. In een beperkte omgeving fungeert het dialect als de taal. Het dialect geeft een gevoel van intimiteit, een sterk gevoel van verbondenheid. Het Nederlands is boven-regionaal."

Dr. Geert Kocks is van alle markten thuis. Hij werd geboren in Barger Oosterveld, niet al te ver van de Duitse grens. Zijn grootmoeder sprak plat-Duits, zelf spreekt hij Drents, Gronings, veenkoloniaals en ook nog 'gewoon' Nederlands. Nou ja, 'gewoon'? „Als je nagaat hoewel mensen

...kt de tweetaligheid van Friesland geen discriminatie in de hand?

...nd van niet. Als ik naar Duitsland ver...
...et ik de Duitse taal leren. Dat geldt ook...
...esland. De mensen die daar gaan wonen...
...en moeten op zijn minst de moeite nemen...
...s te leren verstaan. Dat is toch een gekke...
...anneer mensen drie weken naar Spanje...
...antie gaan, zijn ze anderhalf jaar bezig